

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՆՆԵՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ ԸՆԴԱԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1869

ԹԻՒ 850

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Լըրոպիոյ մեծ տէրութիւնները՝ զրեթէ ամենքն ալ իրենց զինուորական ահադին պատրաստութիւնն են ըրնչոյցած ըլլալով, անոնցմէ իւրաքանչիւրը՝ յարուստ լըրոպիոյ իւր զաւաթստութեանը մէջ զօրացածին հետեւեւի պիտի ըսէ. «յետ այսորիկ կրնանք համարձակապէս խաղաղութեան հաստատուն մնալ ուղիւ. զմանցի տկարութեան նշան մի չկայ այս բաղձաբեր մէջ, ինչու որ պատրաստ եմք մեր երկրին պատիւը ու անկախութիւնը պաշտպանել»:

«Այստեղից պաշտօնէին զօրութեանը և յաջող ջանից շնորհիւ՝ կըսէ Փարիզի Միջնորդը 1-րդ մի օրապիտը, մեր զօրաբանակը արժանապէս կարողաւորեալ է, իւր ետեւ ունենալով իր բազմաթիւ զօրք՝ ազգային պահպանութեան զինուորներ, հասակաւ երիտասարդ և կրթութեամբ կատարեալ. բայց յայտնաւ ձեռք բերին ունենալով նորահար պատուական զէնքեր, մեր զինուորական կացութիւնը կըսեմք, ապահով վիճակի մը մէջ կ'ընէ զՎաղըիան՝ որ կարող է այժմամբ պատահարներու դէմ դնել: Այսօրուան օրս բաւականապէս հզօր եմք, ուստի կրնամք կատարեալ համաձայնութեամբ վարուիլ Լըրոպիոյ ամեն տէրութեանց հետ, և յաջողութեամբ անոնց դէմ, որոնք պիտի ուզեն անիրաւ պատերազմի մը ձեռք դարձնել ստիպել զմզ որ սուրբ թիւնք քաշենք»:

Պէրլինի զինուորական թերթերն ևս՝ Վերմանիոյ հիւսիսային դաշնակցութեան զինուորական զօրութիւնները յառաջ բերելէ ետեւ կըսեն. «Բաւական է որ հեռադիր մի յուզարկուի Պէրլինէն՝ որպէսզի անմիջապէս 1 միլիոն զինուոր զէնքը ձեռքը պատ»:

ԻՍԹԱՆԲՈՒԼՈՒՄԻՆԻՅԵ

ԻՍԹԱՆԲՈՒՄԻՆԻՅԵ

Այս քաղաքը անգլիական զինուորական զօրութեանը մի մասն է:

Ազգասիրտ սեղան սփռաւ համաբամ, Բայց ազգասիրտ չառնուի ի քնն հոռուհամ, Թող իմ ձեռքի պատրաստ կայցէ իմ դոնակ, Հատից այլոց ոչխարաց մշտ ըզդմակ, Այսպէս ուսոյ ի վեհից տանց՝ քեզ ասէ, Դասն գոյրաց իսկ մատնանիլ ցուցանէ, Որք զԱստուծոյն մուրացեալ բան՝ ըստ հաճոյս Գործեն զոր ինչ՝ ոչ Աստուծոյ է ի ճայս:

ՎՃԱՐ ՊԱՐՏԵԱՅ Ի ՀԱՅՐԵՆԻՆ

Այս անգղամ գայս ոչ ծանցից եւ անմիտն գայս ոչ առնուի ի միտ: Սաղ. ՂԱ. 6.

Զարթիւր դու Աղբ, բաւ է որքան ննջեցիր, Զաթոս փառացի ի տիպանարդ թաղեցիր, Վեց հարիւրոց զամս տանջանաց՝ քեզ անդեղջի ի չարչարանս՝ ի նախատինս՝ յոր փեր: Թէ ասիցես դարուն կենաց անց դնաց, Զմեռն ստատիլ՝ ձիւն անկողար ինձ տեղաց, Զունիմ ի յանդու և ի մարմնեղս դալարի, Անգիտութեան բուքն փաղ սրբիւս խանձոտեաց: Իմեր՝ զոր առակ բանին կենաց յուշ ասէ, Հատ ցորենոյն՝ որ ընդ հողով ծածկեալ է, Գու մի՛ գնա մեռեալ՝ յանդոյս համարիլ: Երբ բուսանի, բազում արդիւնս քեզ ասէ: Երկայնամիտ մշակն բարի միշտ յուսով, Աշխատանք, անքուն ջանիւ ապահով, Ստան հատանի Աւուրն ի խորի դերանդիս:

բաստ դանուի. ահա այսպիսի կատարելութեան մէջ է մեր զինուորական կարգաւորութիւնը»:

Այսպէս որ ի ներկայութեան այսպիսի հզօր ու ահադին զօրաբանակաց, և երբոր կըտեսնեմք թէ Վաղըիան և Լըրոպիան յոտից ցլղուի զինուորեալ են, զիւրութեամբ չկրնար պատերազմի ծայրիլ այս նախանշանդդէմ երկու տէրութեանց մէջ. հետեւաբար այս անսովորեալ Լըրոպիոյ խաղաղութիւնը անհաճով կրնայ համարուիլ:

Բայց միթէ կարելի է որ այս զինուորեալ վիճակը մշտաւ մնայ ի կործանումն ժողովրդոց և ի քանդումն, քաղաքաց անշուշտ ոչ, ուստի մինչև որ ի կաթնմաքած քաղաքական մեծ խնդիրները չլուծուին չկարողաւորին, Լըրոպիան կատարեալ խաղաղութիւն չկրնար ունենալ: Այս խնդիրներուն լուծումը՝ դժբաղդաբար, առանց պատերազմի պիտի չկրնայ ըլլալ. և այս կարծիքը ապացուցանելու համար բաւական է յառաջ բերել այստեղ մեծ տէրութեանց զինուորական պատրաստ զօրութիւնները՝ զիւրուոր ըզգիւրներէն քաղելով: Ուստի ան մէկ միլիոն 500,000 հոգի ունի, Վաղըիան՝ 1 միլիոն 350,000, Լըստիական և Հունգարական տէրութիւնը՝ 1 միլիոն 600,000, Եւրոպիոյ հիւսիսային դաշնակցութիւնը՝ 1 միլիոն 300,000, Հարաւային դաշնակցութիւնը՝ 200,000, և Իտալիան 500,000 հոգի ունի. որ ընդ ամենայն 5 միլիոն 640,000 զինուոր կընէ միայն վեց մեծ տէրութեանց համար:

Ի ներկայութեան զինուորական այս ահադին զօրութեանց, մեծ տէրութիւնները իրարմէ քաշուելով՝ բնականապէս համաձայնութեամբ կըվարուին կարելի եղածին չափ. բայց այս համաձայնութիւնը կերպիւ իւրիւր բուն և ակամայ համաձայնութիւն մի ըլլալը ոչ ոք կրնայ ուրանալ. հետեւաբար ամենեւին

Հնձէ սերմանս՝ խաղաղ ի կեանս անկողով: Խորհարարս յամարայնի յարեալ, Անհոգն ի ջանս ըզգիւր կենաց տարիաճու, Իսկ իմաստուն խորհրդական դարձունեայն, Տիւ և զիւր գիր պիտոյց հոգածու:

Աղբ, մի՛ կարծիլ զքեզ անպիտան քան զայլ աղբ, Այլ՝ անխորհուրդ ի հոգս փառացի քան այլ աղբ, Եւ ոչ աղբատ ի դոյս չափու առ օն անդր, Բայց իմաստիլ կարօտ և զուրկ քան այլ աղբ:

Մի՛ կարծիլ զքեզ սոսկ այն զեղծութիւն ի դաշտի: Տրեխաւոր բիրտ ուղղորտածն ամարդի, Միտ անձ դոյց չուք կորուսեալ ի հիճուիս, Յեռեալ գոհարս, մարդարտաշար ի թաղի:

Միտ անձ դարձեալ՝ զինչ մահառիթ թշնամի, Նիւթ չիջանող ըզլոյս պայծառ քն կենի, Ոչ այլ քան սովն անգիտութեան մեր հոգւոյ, Ատեւութեան հուր բոցարոյլ ընկերի:

Լը քոյ երբեմն քաջ պնդաբար՝ փառաց թագ, ձիւս գաւազան ի խանութեան և պսակ, Վեց հարիւրոց և քանից գաւառաց Իշխող էիր, ըստ արդեւոյս ոչ տնանի:

Արք նկատեալ թէ քոյ ուստի ուր հասեալ, Կամ յապաւնեւոյն զինչ այլ աղէտս քեզ պահեալ, Սնձետ ժառանգ քեզ յայլ աղբոց տայ կարգալ, Սուգ ընդ զիւրով աղբի տան քո տարածեալ:

Ոչ ասեմ քեզ կ'ըլլու ի յոտդ բուռն իշխան, Այլ ի խորհուրդ վերջոտեղոյ մուտ սահման: Թող մին միով՝ երկուքն երկուք չաղկապի, Թիւ երբեմն ի խորհուրդ մեծ պարտիական:

Մի՛ վատարձ թէ յենթակոյ շունչ վերջին, Վատարանջեալ որդեոց ի վայրս աստանդին: Կամ խրատեալ երբեմն քեզ Տիւ դաւն պատժով, Աւ ի խրատ յապաւնեւոյս յուստ ներքին:

Դաւն է ինամբ՝ քաղաքանս Աստուծոյ:

Հաւանական չերեւիր որ երկար ժամանակ դիմանայ, Բայց և այնպէս կառավարութիւնները՝ որոնք պատահելով տարածայնութեան և երկպառակութեան աշխարհակործան աղէտալի հետեւութիւնները յայտնապէս կըտեսնեն, մեծ ջանք կընեն և ամեն խաղաղասիրական կարելի միջոցները ի դորձ կըդնեն, որպէսզի ո՛ր և է փոքրիկ դէպք մի պատճառ չըլլայ այս ակամայ համաձայնութիւնը արեւելու:

Մեծ տէրութեանց այս ջանքը յայտնի կերպիւ տեսնուեցաւ թուրքո-հնդկական վեճին մէջ. զոր դեսպանաժողովով մի բարեկամաբար վերջացուցին՝ օսմանեան կառավարութեան իրաւունքը ճանաչելով և հնդկացի ժողովրդեան ազգային պատիւը անփաս պահելով: Վեսպանաժողովոյն որոշումը ընդունելու համար թէպէտ Էնուստանը մեծ դժուարութիւններ ցուցուց, ընդգիւծութիւններ ըրաւ, տէրութեանց ումանց համակրական օգնութիւնը ձեռք բերելու համար դադարնի հնաբներ բանեցուց, բայց վերջապէս Վաղըիոյ կայսեր, Լեզբասնդը կայսեր և Տանիմարի թագաւորին ինքնագիր նամակները՝ յուսացուած ազդեցութիւնը ըրին հնդկացուց Վեթիկ թագաւորին վերայ. քանզի հեռադական լուրերուն նայելով՝ Վորին Վեհափառութիւնը ընդունել է փարիզի դեսպանաժողովոյն բարեկամական վճիռը, որով թուրքո-հնդկական վեճը՝ առանց արիւնահեղութեան վերջանալով, դեսպանական յարաբերութիւնները անյապաղ պիտի նորոգուին այս երկու դրացի տէրութեանց մէջ: Վոյլարիոյ նախագահութեամբ կազմուած լիցիւնքի դաշինքը՝ որ իւր անխոհեմ ընթացքով մտան դաւոր կացութեան մը մէջ ձգած էր՝ զԷնուստան պարտաւորեցաւ իւր հրաժարականը տալու:

Դամանակը պիտի յայտնէ մեզ թէ Հեղատան

Որ ի քարանայ յարուցանէ զաւակ քոյ, Տայ նոր թեղիք դարձիլ ի յուստ վերձմեղ, Եթէ դառնաս ի դարոյց նոր հանձնարոյ:

Յաւնիս դարձեալ ի քո պատիւ առաջին, Իմաստութեան գաւառանաւ նոր կրկին, Այս սեպհական գործի և գէն քեզ հերիք, Ընդդէմ որոյ՝ որք զտուն քո մերկեցին:

Երկուք ցուցաւ քո յենարան և նեցուկ, Քիւզ կարկառող աջ զօրաւոր և բազուկ, Գիտեմ, դիտես զորոյ խօսիմ իբրեւ աղբ, Կսկի՛ ի սիրտ, մորմոք յոգիս յար փափուկ:

Սակայն որպէս ոտք՝ իւր զլիւնց պիտանի, Անդայթ ի գնացս, արագ ի քայլս ըստ կամի, Այսպէս բանք իմ որչափ իցէ յաւանեալ, Գու զենթակայն ընկալ միայն բուն բարի:

Մին ի յերկոյ՝ սկըն դու իմա՛ դառնալին, Դաղկապ լծորդ խոռվիլոց տան աղբին, Սա մեր հանգոյց, յօղաւորիչ չղթայից, Համակրութեան և միութեան ջերմագին:

Մինչ հալածեալ սորա ի մէջ, մեղ կորոյս, Սնդը ի դառնալն մեղ լուցանէ կենաց լոյս, Ըզհատ փութա զգնամբ սրտի ի խնդրել, Քեզ յօժանդակ փղտկընայ նոր դաշոյս:

Երկրորդն ծանիլ ինչպէս հոգեւոր անհրաժեշտ, Նիւթ չիմութեան հանգերձեղոյ ի գովեստ, Ժողով աղբի ընդհանրական ի գնին, Մեր վիճակաց, վարեցելոց դրահետ:

Ձի հոգեւորն ընդ մարմնականին աղաւաղ, Տան մեղ կարգալ ցաւովք մեծի միշտ աւաղ, Ոտք ընդ գլխով՝ զլուր ընդ ոտիւք խառնակեալ, Բարձեալ ի յուսն՝ մեղութեան մեր դադար:

Ուր չի՛ կանոն, ցանկ և սահման անջրպետ, Անդ տեսանի դառնի կապեալ ի շան ձեռ, Անդ և դժոխք, իմանալի տարտադոս:

օրուս քաղաքով իւր առած այս դասէն, որ շատ սուղի նստաւ իրեն, իւր ընթացքը միշտ ճշգիւ պիտի կանոնաւորէ՝ ազգաց օրինաց համեմատ: Պիտի զգուշանայ դարձեալ նեղութիւններ չպատճառելու: Եւրոպայի մեծ տէրութեանց, չափու և սահմանի ներքեւ պիտի գնէ՝ իւր իշխանասիրութիւնը: Եթէ Հելլատան իւր ճշմարիտ օրոշանները ճանաչելու ըլլայ, իւր ամեն ջանքը պիտի ամփոփուին ներքին բարեկարգութեան վերայ, երկրագործութեան և վաճառականութեան զարգացման վերայ, որոցմէ կախեալ է ազգի մը բարօրութիւնը և հիմնաւոր յառաջադիմութիւնը:

Վերիտի ապստամբութեան կատարելապէս զսպուիլը եղած լմբնցած գործ մըն է: Վաղժականները հետզհետէ կը վերադառնան Հելլատայէն իրենց հայրենիքը՝ նշովելով զանոնք, որ պատճառ եղան իրենց ձախողութիւնները: Զինեալ կողմից ընդհանուր կառավարիչը ամեն հնարաւոր ջանք ի գործ կը դնէ անոնց դժբաղդ կայունութիւնը թեթեւեղելու: Ապագովութիւնը կը տրիւնէ Վերիտի ամեն կողմը, առեւտրական գործքերը կը սկսին զարգանալ, և ժողովուրդը՝ թէ՛ քրիստոնեայ և թէ՛ մահմեդական, օսմանեան հայրական կառավարութեան մարդաւոր խնամքը կը վայելեն կատարեալ հաւասարութեամբ:

Այսինքն գործքերը գրեթէ միևնոյն անորոշ վիճակի մէջ կը դնուին: Միապետութիւն մի պիտի հաստատուի այս երկրին մէջ թէ հասարակապետութիւն, տակաւին յայտնի չէ: Սակայն եթէ փարիզի Վոլտայ օրագրոյն զրոյցածին հաւատ ընծայելու ըլլամք, որ սպանիական յեղափոխութեան բերանը համարուած է ի սկզբանէ անտի, մօտեւո հասարակապետութիւնը պիտի հրատարակուի Վալանիոյ մէջ, և հաւանականաբար վարչութեան ատեան մի (տիրութեամբ) պիտի կազմուի բարկացեալ Բրիւմ, Ռիւզեթը և Սերանո զորավարներէն:

Արօնական ազատութիւնը հրատարակուեցաւ Վալանիոյ մէջ և բողոքական եկեղեցւոյն ժամբողջութիւնները համարձակապէս կը կատարուին ի Մատրիտ ի մեծ ուրախութիւն սրտի կրօնական ազատութեան բարեկամաց և ժողովուրդեան մեծ մասին, որ հրապարակական մեծ ցոյցեր ըրաւ այս առթիւ:

Յայտնի է թէ առժամանակեայ կառավարութիւնը վճռած է որպէսզի Վալանիոյ եկեղեցական ստացուածքը՝ տէրութեան այսինքն ազգին ստացուածքը ըլլան, ուստի այս վճռոյն համեմատ՝ երբոր Պուրթոս

քաղաքին կառավարիչը մայր եկեղեցին կերթար առնորդի անհատները զանուած գիրքերուն, մուրհակներուն և ուրիշ գոյից ցուցակը շինելու ըստ հրահանգացն զոր ընդունած էր կառավարութեանէն, ճանապարհին սպանուեցաւ քանի մը եղեռնագործներէ: Այս մարդասպանութիւնը՝ որ եկեղեցական կրօնամիտ դասուն վրէժխնդրութեանը կընծայուի, մեծ սրտմտութիւն պատճառեց Պուրթոսի բնակչաց վերայ, և ազգային պահպան կամաւոր զօրքը՝ տեղական զինուորական իշխանութեանը հետ միաւորուելով, հասարակաց անվերստիւնը անվաւր մնաց և խռովայող սակաւութիւն անձանց շար նպատակը չյաջողեցաւ:

ԵՐԻՊՏՈՍ

Այս ընդարձակ երկիրը բարձրադասիւ Խալիպի փաշա խնամքին վերահսկողիչ բարձր հանձնարով օրըստ օրէ կը զարգանայ և կը պայծառանայ գեղեցիկ շէնքերով և բարոյական հիմնադրութիւններով, ինչպէս նաև առեւտրական հաստատութիւններով, որոնք անտարակոյս շտհաւտ մեծ արդիւնքներ պիտի ունենան մանաւանդ Տուէզի ջրանցքը բացուելէ ետեւ, որ առաջիկայ Հոլանտերի սկիզբը լմբնցած պիտի ըլլայ, և մեծամեծ նաւեր ու շոգենաւեր՝ զանազան ապրանք բեռնաւորուած Հնդկաստանէ և Աինաստանէն ուղղակի միջերկրական ծովը պիտի իջնեն Եգիպտոսէն անցնելով: Ինչպէս նաև միջերկրական ծովէն ուղղակի Հնդկաստան և Աինաստան պիտի երթան յիշեալ ջրանցքին վերայ նաւարկելով:

Վահիբէ մայրաքաղաքը մասնաւորապէս ամեն կերպիւ կը պայծառանայ և կը յառաջադիմէ: Եւ քիչ ժամանակուան մէջ Եգիպտոսի զինուոր մայրաքաղաքայ կարգը պիտի անցնի: Երբեք հոյակապ թատրոն մի, ձիարշաւանաց ընդարձակ կրկէս մի (աթմէյտանը) շինուեցան լարձարապարի փոխարքային խնամքը ի զուարճութիւն հասարակութեան և բազմաթիւ երեւելի անձանց և արքայազուն իշխանաց, երբեք ամեն տարի մանաւանդ ձմեռը անպակաս այցելութիւն կը ընեն փարաւոններուն երկրին: Ենչդիւր թաղուհոյն զահաժառանգ որդին բարձրաւ: Վալլէսի իշխանը՝ ուղեկցութեամբ իւր լծակից իշխանուհոյն Զուհուարի 22ին հասաւ Եգիպտոս, ուր իւր բարձր աստիճանին արժանաւոր յարգութեամբ ընդունուեցաւ փոխարքային զահաժառանգ որդիէն և յատուկ շոգեկառքով մի Վահիբէ տարուեցաւ:

Եգիպտոսի դատաստանական վարչութիւնը ըստ

արժանւոյն բարեկարգելու համար՝ կը հաստատեն թէ բարձրաւ: Փոխարքայն միտք ունի Վարդուտին օրինակիբքը, նմանապէս զաղջիական օրինաց մատենաները ընդհանրապէս ընդունելու ի գործ դնել տալ Եգիպտոսի մէջ: Բայց յայտնաւէ՛ Վ. Բարձրութիւնը մտադիր է երկու խառն ատեան և մէկ բողոքոյ ատեան հաստատել առեւտրական գործոց համար: Այս խառն ատեաններուն մէկը՝ Վահիբէ և միւսը Եգիպտոսի պիտի ըլլայ: Բողոքոյ ատեանն ևս Եգիպտոսի մէջ պիտի հաստատուի: Հիշեալ ատեաններուն անդամոց մեծադոյն մասը եւրոպացի պիտի ըլլան ու Եգիպտոսի զանազան կառավարութիւններէն պիտի կարգուին: Իսկ տեղացի անդամները բանիբուն և ուսեալ անձինք պիտի ըլլան, ու օրէնսդէտի (լէժիսլ) վկայագիրը Եգիպտոսի դրոշմը կը կրեն մէջ ընդունած պիտի ըլլան:

Իսկ եղեռնական գործոց համար՝ փոխարքայն նմանապէս խառն ատեաններ պիտի հաստատէ, որոց անդամոց մեծադոյն մասը դարձեալ եւրոպացի պիտի ըլլայ: Վորին Բարձրութիւնը երգուեալ դատաւորաց (ժիւրի) խառն ատեան մի կազմուեալու համար ևս իւր հրամանները տուած է:

Այս առաջարկութեանց պայմանները քննելու և հիմնաւոր կերպիւ ի գործ դնելու համար մօտեւոս խորհրդակցութիւն մի պիտի ըլլայ Եգիպտոսի մէջ, որուն ներկայ պիտի դառնուին մեծ տէրութեանց երեսփոխանները: Եւ եթէ չեմք սխալիք, այս խորհրդակցութիւնը փութով կազմել տալու համար է, որ վաւ: Վուպար փաշան՝ նոր հրահանգներ ընդունելով իւր վեհապետէն, վերադարձաւ ի փարիզ:

Եգիպտոսի դատարանները՝ բարձրաւ: Խնամքին մարդասիրական խնամքը և իմաստուն քաղաքականութեամբը, այսպիսի օրինաւոր կերպիւ բարեկարգուելով և մեծ տէրութեանց հաւանութիւնը ստանալով՝ յետ այնորիկ օտար ազգաց հպատակները եգիպտական դատարանաց իրաւասութեան ներքեւ պիտի ըլլան՝ ինչպէս եւ բարձրադասիւ փոխարքային իշխանութեան ներքեւ գտնուող ամեն ժողովուրդները: Այս կերպիւ՝ եւրոպացի հպատակներուն ունեցած վաղեմի արտօնութիւնները բնականապէս պիտի ջնջուին, և իրենց ամեն դատեքը՝ որու դէմ կուզէ թող ըլլայ, Եգիպտոսի տեղական ատեանաց առջեւ պիտի տեսնուին: Վերջապէս Եգիպտոսը՝ շատ ժամանակ շանցած Եգիպտոսի քաղաքակրթական երկրներուն կարգը պիտի անցնի և ըստ այսմասին, ուր ինչպէս յայտնի է, օտարականները ո՛ր իշխանութեան երկրին մէջ որ կը գտնուին, նոյն երկրին հաստատու

Ուր ստատանայ՝ չարեայ համայն զնդապետ: Ուսիր դու, Ազգ, զոր Աննիզն քեզ հաստեալ, Ալեք ծովու ում սաստ ի ծովին չափ եղեալ: Թէ չէր այսպէս՝ չիցէր ցամաք մշտադերձ ի կատարի աղայ ահա լեռնայեալ:

Ձիցէր և քո վիճակ կեցը ի կայան, Վայելելոյ զոր և դարեւ կեցութեան, Կամ թէ զազանք անտառային քեզ յաղուրդ, Վաղուց կեալ յանապ սովուն յորովայն:

Սրա և դու, կարգեա՛ օրէնս՝ պատնէջ նոր, Մին ի միւսոյ՝ դասք բաժանեա՛ ի կարգ նոր: Յորեան ի հայ թարց զոնցման յորումնց, Միշտ դառն ի քիմ, ճաշակուցայ տայ ժխոր:

Թէ ստիցէ որ քեզ ունիլ զայն ի բնուստ, Մի՛ հաւատար լիլ համբաւոյն ի հեռուստ:

Եթէ կայր և՛ արդ զտառակալ վարկ մեռեալ, Դու թովմայուն աշակերտեալ լիլ հարուստ:

Գետնաւիւծ մի բազմադուին՝ ի ծուղակ Պահի յանկեանս վանորէից խրատուիլ:

Խնդրեա՛ յատեան, բայց դատաստան՝ մինչ զոյցես Սնդ ի բնէ քոյդ նուազման հրաւիրակ:

Աստուածայինք այս ընդ նա հաղորդեալ, Իբրեւ ոսկոյ՝ խառն ընդ խնդոյ բաղադրեալ:

Մեք հաւատամք, և զոր խօսիմք խղճահար Չպատուական ընդ անարգին կերպ փոխեալ:

Օրինապահ զո՛ հաւատար ունեցան Պատիւ նոյնին՝ ըստ սուրբ Գրոց զոր ցուցան:

Այլ հատընտիր յուրուստ անձանց պահին միշտ, Գործիւր պատժոյց զխակալաց մին միայն:

Թէ ժողովով եկեղեցին գայ դատիլ, Հիշա՛ կանոնք զղերաց նոր ձեռնադրիլ:

Թէ ստիւառուց դտեալ ի շնորհ արժանեաց, Բազմաց տայ իսկ յիկեղեցւոյ արտաբսիլ:

Նոյա խնձ, որը ընտրեցան արժաւով, Եւ ոչ կուզմամ Սատուածային սուրբ հոգեւով: Որով բեկեալ եկեղեցւոյ ոյժ և ող, Անհաւատից հեթանոսաց տիպ գործով:

Դու ի բաց հան ըզլուսախոսան սուրբ տառէ, Յայնժամ՝ դուրս գոր ինչ տան քո արժան է:

Սուրն անիծից, հրդեհն չարեայ դադարի, Նոր միւսը դառն դարձեալ ի քեզ ոչ յառնէ:

Սորին արժէք տիրապետաց ծանոցեալ, Չանդս բանաւոր յորումնց միշտ գատ պահեալ:

Օրէնք եղեալ միշտ ոտովին և սահակ, Ապա զամուրս անշարժ պահել մարթապեալ:

Ասա՛ իմ Ազգ, իմ ցաւակից բարեկամ, Ձի՛նչ քո տուեալ ի գղերայդ հոտ ու համ:

Բան քրտնաշխատ զարգեալն ի նա ծախելով Մինչև ցայսօր՝ գէթ ցվախման ցանդ տարտամ:

Թէ մին եկաց սին և պաշտպան քո սուրբ տան, Տասն ի հիմանց ական հատին խորք կործան:

Թէ մին ողբաց՝ որպէս ողբաց քոյդ զանկումն, Բազումք կայ իմ, ցնծան պարեն զերթ զկապան:

Մի՛ կարծիլ դու՛ թէ զոր խօսիմս՝ կրիւք լի, Չրոպարտանաց բանս յերկրեալ անտեղի:

Եթէ քաղաք թաղելի կարէ ի լերան, Ապա դիտոս վարադուրուս քոյրիլ:

Բայց և այնպէս՝ ըզլանցանք մին ծանիլ քաջ, Բե յառաջեալ ամեն վեհագ ձախ ու աջ:

Ծառոյն փայտանս մինչ հատանիլ՝ ո՛հ տառց, Մեղեմն յինն նպաստ գտեալ նախ տառջ:

Ահա՛ այսչափ առ երկրորդին բաւական, Խորհուրդ ընտիր՝ նիւթ գիտողաց գեր արժան:

Դառնամ ի կարգ վերջնոյն միոյ՝ որ թերի, Առ ի լնուլ զիմ ըզլաբարտիս սրբազան:

Արպէս ըշա՛յ կենսականիք սկիտան,

Սենդարար նաև հոգեւոյ անբաժան:

Այսպէս կընա՛ իմաստութեան պէտ Տան, Որ քեզ կապէ թագ միշտ հզօր յաղթական:

Իմաստութեամբ յողթէ մի՞նչ հարիւրին, Միշտ յաղթական մէջ զմարտ ահեղին:

Իմաստութիւնն ամենազօր թագաւոր, Տիրող գնդին, տեսող զազունեաց անքնին:

Յայս միտ փութա՛ քեզ յաճախել դպրատունք, Յարուստիւ քեզ աջակիցք և գիտունք:

Բառնալ զգերս յեկեղեցւոյ արդի քո, Դնել տեղի արք շինարարք՝ դէտք գիտունք:

Չոր ինչ նորա անգիտութեամբ կորուսին, Մորա անշուշտ իմաստութեամբ քեզ քրտնին:

Ի գոյս ի կայս՝ մշտապատրաստ քո թիկունք, Ընդ անդամոցք բարգաւաճեալ պարարին:

Նոյա ծանիլ կեղեք աննիւթ ի միջին, Մոյա լցեալ կենսականօք ի հոգին:

Նոյա տակաւ յաւելտ ցըռոյ քան թէ մարդ, Մոյա անթիւ շնորհօք լցեալ ի բեմին:

Ազգ՝ զոր ունիս պարկեղ կենաց՝ եկ ջառքեա՛ Յուրեստ հոգեւոյ քոյդ զաւակաց յօժարեալ:

Մինչ ի յորբունս կէտ հասակի տոկոսեք, Գոյցես անշուշտ, ճշմարտութեանս հաւատալ:

Եթէ նախկին հարք երջանիկք գիտին, Ձիմաստութեան՝ տաղանդոյ յարգ մեծադին,

Հաղար և մին յեկեղեցւոյ յեղեկոյց, Գլթ քառորդեալ քեզ դպրատուն փոխին:

Թերեւս անշարժ նովա՛ կայուն արդ ի մեզ, Կիսոյ շախով քան զոր անհետ այժմ ի մեզ:

Ի դպրատանց՝ յիմաստութեանց մեղ ծնանին, Եկեղեցւոյ՝ պնտաբարեալ հովուք հեղ:

Գարոյն ծնող հաւարակաց յանկալ կեանս, Գարոյն՝ մամուլ բեզ յարուցիչ ծով դրեանս:

Եալ օրինաց սաշտարանութանը ներքե կըլլան և նոյն օրինոք կըլլաւուն :

Բրուսիոյ օգոստոսական թաղաւորը հաճեցաւ Սեւ-Բրուսիոյ (Նիւ-նուար) կարգին շքանշանը յուղար-կելու բարձրա . փոխարքային . որուն յանձնուեցաւ 'ի 12 Յունուարի' Բրուսիոյ ընդհանուր հիւպատոս մոսիւ Թէրըմէնին ձեռք հանեալ առեւտրութիւնը :

Բարձրապատիւ տէր ,

Ըստ հրամանաց Բրուսիոյ վիշափառ թագաւորին՝ իմ օգոստոսական վեհապետիս , պիտի յանձնէի ձեզ 'ի 6—18 ներկայ ամսոյ' ձեր գահակալութեան տարեկարծին օրը Բրուսիոյ Սեւ-Արծուայն շքանշանը՝ զոր Նորին Վեհափառութիւնը ընծայած է ձեզ : Քայց կըցաւ իմ անակնկալ զեպքով մի ուշանալով անոր յուղարկումը չկրցի 'ի գարծ դնել Նորին Վեհափառութեան ընտաւ-րութիւնը : Քայց և այնպէս ձեր բարձրութիւնը պիտի տեսնէ այս ընտաւրութեանը մէջ նոր ապահովութիւն մի բարեկամական զգացմանը՝ զոր Նորին Վեհափառութիւնը կըլտածէ ձեզի համար , ինչպէս նաև ապացոյց մի բարեկամութեան՝ զոր ունի միշտ Եզրիպտոսի դար-գայանիւր համար :

Եւս տուած Երկրակի կըհամարիմ զիս որ այս զգաց-մանց թարգման կըլլամ՝ պատիւ ունենալով ձեր բարձ-րութեանը յանձնել Բրուսիոյ թագաւորական ազգա-տոհմին շքանշանը , որ իմ պաշտօնին նպատակն է հաս-տատուն աշահել հիւսիսային Պարսկաստանի և Եզրիպտոսի մէջ եղած յարաբերութիւնները միևնոյն բարեկամ հա-մաձայնութեամբ , որ բարեկարգութեամբ կըլտի այս եր-կու կառավարութեանց մէջ :

Բարձրա . Փոխարքայն՝ որ իւր ուսմունքը Եւրոպա ամենայն յաջողութեամբ ըրած ըլլալով , քաջ կըլտի զազգիներէն , հետեւեալ կերպիւ պատասխանեց .

Մեծարգոյ ընդհանուր հիւպատոս ,

Շնորհակալ եմ օգոստոսական թագաւորին վստա պատ-ուոյն , զոր հաճեցաւ ընել ինձ՝ Բրուսիոյ Սեւ-Արծուայն շքանշանը մատուցանելով ինձ : Մատուցողութեան զիւ-րազգաց եղայ Նորին Վեհափառութեան շնորհակալ ու շաղկապեալ՝ երբ իմացայ թէ կըլտալարէր որ այս նուէրը իմ գահակալութեան տարեկարծին օրը ձեռքս հասնի : Այս բարձր շնորհիւ ապացուցեալ բարեկեր զգացմունքը ինձ համար , և համակրութիւնը ու բարե-կամ հոգը Եզրիպտոսի համար , զորաւոր կոպ մի կը-կազմեն այս երկու երկիրներուն մէջ , որոնք՝ պատ-ուական յարաբերութեանց շնորհիւ որով ազգէն միա-ւորուած են , պիտի շարունակեն վայելելու մեր փոխա-

Ղարոյն քո թեւ վերացուցիչ յանաւս վայրս , Ղարոյն բացող քեզ երկնային սուրբ խորանս :

Երբ շունչիմք մեզ դարձաւունք՝ վարժապետք , Չունիլ պարտիմք եկեղեցիք՝ վարժապետք :

Չուր զեղեկիմք և խորհալիմք կուրօրին , Մերթ աստ մերթ անդ զերթ զինքնհալած դատապետք :

Օտարք 'ի մէջ առին ուսան բազում ինչ , Մեր 'ի նոցունց գաղափարեալ և ոչինչ :

Որք մերթ անտէր՝ արդ տանուտէր և մեր տէր , Մեր 'ի մերոց զրկեալ խորդամբ առանց ինչ :

Ան քեզ ակնոց խորհրդացոյ փորձաբար , Մուտ 'ի զնին զոր ինչ ցայս վայր ազգեցար :

Տո՛ւր պատասխան , յանդիմանեալ իմ փաստոյ , Թե՛ չէ ուղիւ արաստանող բան արդար :

Երկու են միշտ բուն հակակայք 'ի զիմ , Յանդ մին ընդ միս անհաշտօքն ուղորի :

Երբ գան յատեան , ընդամարտին 'ի պայքար , Անդ հակառակն հակադարձին որոշի :

Իմաստութիւնն միշտ յաղթական 'ի հանդէս , Յիմարութիւնն՝ ցոյց ինձ գիտել թէ ո՛րպէս :

Գիտեմ զի տաս քաջ ապացոյց զԵւրոպայն Եւ զԱրիւն կալեալ ընդ մէջ տասարէս :

Մին իմաստոյ 'ի ծայրս լերանց համարձեալ , Մին յըստորոտս յիմարութեան անդ թմբեալ :

Մին զիւրաքանց հզոր թեւք սուսանի , Մին փանարի յիւր մաշկաթեւ հալածեալ :

Ան'դ շունիմ ըստ առանձնոյն՝ ինձ փետուր , Յորինակի զոր ինչ հարկ է սրտիս զիւր :

Քայց երկրորդաւս փութը 'ի շատե զոր քեզ լամ , Մի զգիշերանս ցաւած հոգեոյս զրեւ զուր :

Չնոյն երդում՝ ինչ 'ի հոգիս՝ զոր կրկնեմ , Իմաստութիւնն քեզ զօրավիգ ընդ ընտրեմ :

Թո՛ղ զամենայն՝ թո՛ղ զանցաւորս ընդունայն ,

զարձ զգայմանց կարգեալ օգոստոսերը :

Չիւր պատուաւոր բնութեամբ ինչ և զձեզ երեւելի հանդիսացնող յատկութիւնները՝ որոց զինը կըհանա-լեմ , բաւական երաշխաւորութիւն մի կըմատուցանեն ևս քան զեւս ամրացնելու այս երկու կառավարութեանց մէջ եղած յարեմիտ յարաբերութիւնները , և ուրախ եմ զիւրեք ձեզ այս առիթ , մեծարգոյ ընդհանուր հիւպատոս , թէ ճիշտի գոհ եղայ ընդունելու այս բարձր պատիւը 'ի ձեռաց այնպիսի պաշտօնակալի մը , որ իմ համարումն և բարեկամութիւնս ստացաւ :

ԱՅԳԱՅԻՆ

Կ . Պօլսոյ ազգային դորձքերը խաղաղասիրական կերպարանք մի ստացան . Ժողովուրդը՝ որ ամենա-պատիւ տէր Պօլոս սրբազան Պատրիարքին իւր ա-թոռէն քաշուիլը կուգէր , իւր փափաքին վերջապէս հասաւ՝ պատգամաւորութիւն մի յուղարկելով առ Բ . Դուռը . Յայտնի է թէ Ս . Պատրիարքը տա-րիէ մը 'ի վեր իւր հրաժարականը տուած է . սա-կայն Բ . Դուռը՝ որ և է պատճառաւ չէր ուղած ըն-դունել զայն . Ժողովուրդը՝ փոխանակ իւր խնդի-րը 'ի սկզբանէ բարեկամական կառավարութեանը մա-տուցանելու ամենախոնարհաբար , զժողովութեամբ խոփալոյց և անարժան գործքերու ձեռք զարկաւ , որոց հետեւութիւնը շատ քննական պիտի ըլլար բոլոր ազգին համար . Բարեբաղդաբար շուտով խելքը զլուխը եկաւ և հայրական ու ազգասիրական խրատոց ականջ կախելով օրինաւորութեան շահիւրը վերադարձաւ և փութեցաւ չորս զիւրաքանչեւիկ սկիզբու-նէրէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մի յուղար-կել առ Բ . Դուռը , աղաչելով բազում թախանձա-նօք որ Ս . Պատրիարքին շատոնցմէ 'ի վեր տուած հրաժարականը ընդունի :

Այս պատգամաւորութիւնը՝ որ բաղկացեալ էր գերա . տեաք Երիստակէս , Սեթեան , Կապուտիկ-եան և Եւր-Պէյեան արքեպիսկոպոսներէն , բարձ-րապատիւ Սեթեան իւրաքանչեւին ներկայանալով և ազ-գային գործոց վրայօք հարկաւոր եղած ամեն տեղե-կութիւնները տալէ ետեւ , երեսանկեալ աղաչեցին զնա , որ Ս . Պատրիարքին հրաժարականը ընդու-նելու բարեհաճի . Եւրին Բարձրութիւնը մարդա-սիրաբար զիջաւ յիշեալ պատգամաւորութեան աղեւ-սանացը և խոստացաւ Հայ ժողովրդեան խնդիրը 'ի գործ դնել . Հետեւաբար ազգային խառն ժողովոյն մէջ այս եղեւութեան վրայօք խորհրդակցութիւն

Լեւ զու զհետ իմաստութեան , այր խոհեմ :

Հայեանց 'ի տուն Եւրոպայոցն՝ դատ արա՛ , Թե՛ վրնչ յարգի քան զԵւրոպոյն 'ի նոտա .

Հետեւաբար մամուլը նոյնի՝ տպարանք , Լոյս իմաստոյ տիեզերաց անխնայ :

Դարձ քո տուն տես՝ ո՛ր 'ի սոցունց քո պարծանք , Ասա իմ աղբ , իմաճքի լոյս , դու իմ կեանք .

Յո՛յց ինձ դարձող և կամ մամուլը գործնական , Որովք պանծան իմաստակը քո անաբանք :

Մի՛ ասիցես ունիմ արդէն տպարան , Որ Ժամանակը , Յիսուս որդի , Շարական ,

Նաև Սաղմոս կամ Տօնացոյց Օրացոյց Հանէ ինձ բա՛՛՛ս պակհ հերիք իմ անուան :

Մի՛ ասիցես ունիմ դարձողք՝ պէտք վարժից , Որք կալեզն ինձ աթուրթայք վանի բառից .

Հան զնոտս յԱթէնս գիտնոց Եւրոպայ , Մինչ ծանկեցս զանկեղծութիւն զիմ բանի :

Ի մի վայր ա՛ծ գըրդը գըլերն արդի տան , Միոյ վարժի նոցին կայո՛ յանդիման .

Եթէ կարաց ունեւ դառա՞ն իմաստութ , Դու ինձ կարդա՛ զանկէս անջինջ յաւիտեան :

Եւ զոր շունին մեր տարաբաղդք ուստի՛ տան . Յո՛յց ինձ թէ՛ ո՛ր կալ և կոյտէ՛ փոխ առան .

Ի սկզբանէ ցանք մեր և հունձք անստոք , Յանգոյ դաշտէ զիւրո՛ք պարարտ քեզ ցորեան :

Չեմ Շնականն Ղրդիկէս՝ մարդ խնդրող , Եւ ո՛չ Մոմոսն ամենեցուն այպանող .

Այլ որդն մի՛ հող և մեկիւր ըստ զոյլս , Վառնապուհ և նոր Մեքոնք փախաբող :

Եթէ հաւան ասացելոցս մինչ ցայս վայր , Մի՛ և զայս մին գրել խնդիր թարմատար .

Տո՛ւր փոքր բառնալ յեկեղեցւոյն՝ զոր աւել , Ա՛յլ խաչ , բույ , սկիւ , մաղան և բուրմա :

ըլլալով՝ անդամաց մեծադոյն մասին հաւանութիւնը օրինաւոր աղեւսաղիւր (թագրիւր) մի դուռեցաւ առ Բարձրապոյն Դուռը , աղաչելով որ ամենա . սրբա-ղան Պատրիարքին հրաժարականը շնորհ ընէ ըն-դունի և բարեհաճի պատրիարքական տեղապահ կարգելու զգերա . տէր Երիստակէս Ս . Երեւակիս-կապուս : Կըլտեմք թէ ազգային խառն ժողովոյն անդամներէն ոմանք՝ որ այս անօրինութիւնը աղղօ-գուտ չհամարելով երեւց հաւանութիւնը տուած չեն , հրաժարուել են յիշեալ ժողովէն . ասոնք ճ հոգի են , այսինքն գերա . Եւրեւս եպիսկոպոս և մեծարդոյ տեաք Սիմոն Էֆէնտի Մաղսուտեան , Եւրոպ Էֆէնտի , Սուրենեան Զօհանէս Էֆէնտի և տքթօր Քեաթիպեան :

Ահա այս կերպիւ վերջացաւ առայժմ Կ . Պօլսոյ ազգային խոփութիւնը : Տա՛ր Աստուած որ նորա-հաստատ խառն . ժողովը և տեղապահ սրբազանք՝ որոց պաշտօնին դժուարութիւնը այսպիսի պարագա-յից մէջ՝ չկրնար ուրացուիլ , յաջողին բարեկար-թիւնը հաստատուն աշահել և ազգին ճշմարիտ օգ-տիցը վերայ հոգ տանել կարելի եղածին չափ՝ 'ի միութեամբ ինչ սրտի ազգասիրաց :

ԼԵՈՒՖՈՐՄԱՆԻԹԻՆՈՒՆՆԵՐԸ

Այս անունով և զազգիներէն լեզուաւ . քաղաքա-կան , բանասիրական և առեւտրական նոր օրացիւր մի սկսաւ հրատարակուիլ քաղաքիս մէջ անցեալ շաբ-թուանէ 'ի վեր . որուն պատասխանատու անօրէնք՝ Եւրիպիայի հիւպատոսարանին աւաջին թարգման մա-ծայարգ Եւրապեան խառնաւոր աղան է , և խմբա-դիրը՝ Սիւսեան մեծա . Ստեփան աղան . որ իւր բնական ուշիմութեամբը և զիւրաքանութեամբը ծա-նօթ է դրաղէտ հասարակութեան : Ըստնք՝ ինչպէս յայտնի է , Հայ զմեռնացի և Հայաստանեայց մայր սուրբ Երեմիայոյն հաւատարիմ զաւակներէն են . և այս նկատմամբ Լ . Սեթեան կրնայ իրաւամբ անդ-րանիլ կոչուիլ , վասնզի առաջին զազգիներէն օրա-դիրն է որ կըհրատարակուի և կըլմարագրուի հայկա-զուններէ : Այս օրագիրը շաբաթը երկու անգամ՝ այսինքն հինգշաբթի և կիրակի օրերը կըլլէ . տա-րեկան արժեքը մէկ անդղական լիւր է Իզմիրի մէջ . իսկ ուրիշ քաղաքաց բաժանորդները թղթա-տարութեան ծախքն ալ պիտի վճարեն :

Սերելի է մեղյուսալ թէ Լ . Սեթեան՝ որ ար-դէն սիրով և համակրութեամբ ընդունուեցաւ հայ-ազգի և օտարազգի հասարակութեանէն քաղաքիս ,

Սիւսեանք կամ արծաթովք ոչ կանգնի Եկեղեցոյ հիմն 'ի հիման Քրիստոսի .

Այլ զինուորեալ եկեղեցաւ միշտ կայուն . Յիմար է նա որ 'ի կարծիսն այլայլի :

Ժամանակեայ փոխաւորութեան տո՛ւր յետկար , Երաշխաւոր բանք իմ դու անդ 'ի կիր ա՛ն .

Կազմեա՛ դարձո՛ցս՝ սեղանաւորս տաղանդաց , Միոյն փոխան քառեակ վճարն ո՛չ դժուար :

Ասա նոցա ածեւ 'ի միտսն այն վախս , Չոր Ահարոն առնոյր զանձամբն 'ի ըսպաս .

Թե՛սկտ ախմբք պատուականաւ ընդ ոսկում , Այլ քանդակեալ անուամբք տոհմին դաս 'ի դաս :

Ինձ շատ հերիք ձեր սուրբ մաղթանքն առ Աստուած , Յիւստակոք ազգիս անբաղդ շուարած .

Ինձ բաւական շուրջաւ առայժմ կտաւոյ Քան ծանրազին զառնաւ ուստիւք պաճուած :

Ինձ կարի քաղցր և Աստուծոյ հաճիլ Բուրմա խնկով՝ թո՛ղ պղծեալ լինիլ .

Սիւսեանք՝ ըզգեստ տոյժաւ քո ծանիր , Ազգիդ կանգնուան 'ի գլուխսնէն կրկնակի :

Դարուց 'ի դարս՝ միտ ա՛ն զոր քե անցք անցեալ , Գանձ անկոպար սուրբ ըսպասու քո ուստեալ .

Յոյց այժմ՝ թէ՛ ո՛ր անցեալ զանցեալ չքացան Յօտարաց ծոց յանկրաւայ կողպատեալ :

Այսպէս իմա՛ և զոր ունի՛մ ոչ ունիլ . Գայ ժամանակ՝ յորմէ՛ զրկեալ քեզ դուրս .

Եթէ կամիս դու վայելիլ զարդիւնս քո , Բեր արկ 'ի ծոց շահածաւալ դարձոյլի :

Իսկ եթէ՛ ոչ՝ կարդա՛ դու զիմ հակադարձ , Յաւովք սրտի քեզ ողբացեալ՝ սոյլ քեզ լիւր .

Թե՛ օրհնեցես՝ թէ՛ նզովես՝ չունիմ փոյթ , Յորժամ տեսեալ քոյդ կայծ սրտի վաղ ջնուած :

Ի ՏԳՍ.ԲԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՒՄՈՅ Մ.ԲԱՐԱՏԵԱՆ